

№ 13 (606)
Красавік 2016 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Афіцыйна: новыя конкурсы для даследчыкаў даўніны** – стар. 2
- **Установа: 90 гадоў Дому дружбы** – стар. 3
- **Стагоддзі культуры: ад Грамадскай камісіі па ахове гісторыка-культурнай спадчыны** – стар. 4
- **Землякі: украінскія таленты Беларусі** – стар. 6

6 красавіка на гістарычным факультэце БДУ прайшла сустрэча з рэдкалегіяй «Краязнаўчай газеты»

На фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА гасцей прадстаўляе студэнт Ігар Кандратовіч

На тым тыдні...

- ✓ 22 сакавіка ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся літаратурна-музычны вечар да 20-годдзя народнага калектыву аўтарскай песні «Элегія» (Вілейка). У яго рэпертуары больш за 90 песень на асабістых тэксты і музыку, а таксама на вершы беларускіх і рускіх паэтаў: духоўныя, патрыятычныя, лірычныя, жартоўныя, трыстычныя песні, раманы, а таксама песні вядомых бардаў, інструментальная класічная музыка. За час існавання «Элегіі» было выдадзена 6 дыскаў, сёлета выйшаў альбом «Песні над Віліяй».
- ✓ 23 сакавіка ў зале нотных і аўдыявізуальных дакументаў Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстаўка, прысвечаная творчасці паэта-песенніка Адама Русака і 80-годдзю песні «Бывайце здаровы!».
- ✓ 31 сакавіка ў Музеі старажытнабеларускай культуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі адкрылася выстаўка «Прышла Вялічка з чырвоным яечкам» са збораў музея і прыватных калекцыяў. Таксама ў дзень адкрыцця выстаўкі прайшоў майстар-клас В. Пісарэнкі па ўпрыгожванні пісанак.
- ✓ 1 красавіка ў Літаратурным музеі Максіма Багдановіча ў межах святкавання 125-годдзя з дня нараджэння класіка і 35-годдзя заснавання музея адбылася вечарына «Старонка лепшая ў штодзённым жыцці...» Пад час імпрэзы каштоўныя падарункі да дня нараджэння музея ўручылі дырэктар Дэпартаменту па архівах і справаходстве Уладзімір Адамушка і Мікола Трус, загадчык кафедры беларускай літаратуры Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта, аўтар манаграфіі, прысвечанай класіку беларускай літаратуры. У імпрэзе ўдзельнічалі Вячаслаў Рагойша – адзін з самых шчодрых фондэстаральнікаў музея, паэт Навум Гальпяровіч, былы дырэктар Літаратурнага музея Міхась Пазнякоў, адна з першых галоўных захавальнікаў Літаратурнага музея Максіма Багдановіча Валянціна Бяляўская.
- ✓ 1 красавіка, у Міжнародны дзень гумару, у Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адкрылася выстаўка мастака-карыкатурыста Анатоля Гармазы «Простыя рэчы». На ёй прадстаўлены новыя працы Анатоля Іванавіча, сяброўскія шаржы і карыкатуры з новай кнігі.
- ✓ 6 красавіка ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага адкрылася персанальная выстаўка «Прастора і час» жывапісца Уладзіміра Масленікава, прадстаўніка творчай дынастыі Масленікавых. Выстаўка праходзіць у межах Года культуры і прымеркаваная да 60-гадовага юбілею мастака.

Прэмія лепшаму мастаку

Іван Ушакоў – вядомы мастак-сцэнограф, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі. Яго творчасць – гэта яркая старонка ў развіцці беларускага тэатральна-дэкарацыйнага

мастацтва. За час сваёй творчай дзейнасці ў Купалаўскім тэатры Іван Міхайлавіч аформіў больш за 40 спектакляў. У 2000 годзе па ініцыятыве ўдавы мастака Зой Данілаўны Музеем

гісторыі тэатральнай і музычнай культуры і грамадскім аб'яднаннем «Беларускі фонд культуры» была заснаваная штогадовая прэмія імя І.М. Ушакова за лепшае мастацкае афармленне спектакля. Ужо цягам шаснаццаці гадоў удзел у конкурсе на атрыманне прэміі бяруць маладыя мастакі-сцэнографы.

18 сакавіка адбылося чарговае пасяджэнне журы конкурсу. Сёлета на прэмію прэтэндавалі мастакі трох беларускіх тэатраў: Андрэй Меранкоў са спектаклем «Шалом Алейхем! Мір Вам, людзі» (рэжысёр-пастаноўшчык М. Кавальчук, Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр), Юлія Карымава са спектаклем Марціна МакДонаха «Каралева прыгажосці з Лінэна» (Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа), Марына Шуста са спектаклем Я. Пуліновіч «Як я стаў...» (рэжысёр С. Кулікоўскі, Новы драматычны тэатр).

Урачыстае ўзнагароджванне пераможцаў адбылося 24 сакавіка, лепшым было прызнанае афармленне спектакля «Як я стаў...» мастака-пастаноўшчыка М. Шуста. Ганаровай граматай Беларускага фонду культуры была ўзнагароджана Ю. Карымава, журналістка Вольга Савіцкая атрымала дыплом ЮНЕСКА за дзейнасць па прапагандзе беларускага тэатральнага мастацтва ў сродках масавай інфармацыі.

Наш кар. Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Вольга Савіцкая (першая злева)

Марына Шуста

Бывайце, Ніл Сымонавіч!

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры», сябры рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты» з жалем сустрэлі вестку, што 29 сакавіка 2016 года на 85-м годзе жыцця, пасля цяжкай хваробы памёр народны паэт Беларусі **НІЛ ГІЛЕВІЧ**.

З роднай вёскі Слабада на Лагойшчыне Ніл Сымонавіч паехаў вучыцца ў Мінск, дзе ў 1956 годзе скончыў філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Яшчэ ў студэнцкія гады становіцца сябрам Саюза пісьменнікаў БССР, з якім звязаў усё сваё жыццё.

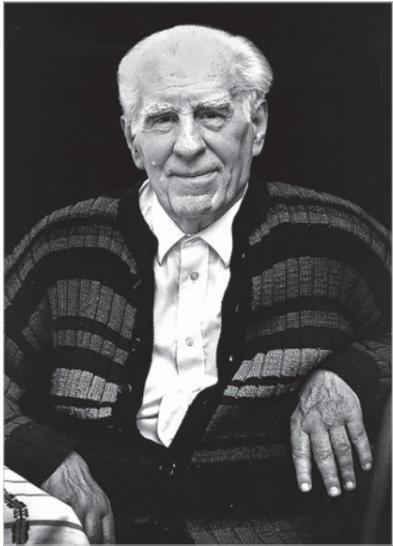
За 70 гадоў творчай працы Ніл Сымонавіч выдаў каля ста кніг паэзіі, перакладаў, крытыкі і публіцыстыкі. У апошнія гады жыцця саматужна выдаў 23 тамы ўласных твораў. Запомніцца нам Н. Гілевіч і як перакладчык твораў балгарскай літаратуры, нястомны яе папулярнызатар.

Шмат гадоў паэт прысвяціў кіраванню пісьменніцкай арганізацыяй: у 1980 – 1989 гадах ён быў першым сакратаром Саюза пісьменнікаў. З 1989 па 1997 год – старшыня Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны. У 1985 годзе Н. Гілевіч быў абраны дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР, пазней увайшоў у склад яго Прэзідыума і ўзначаліў пастаянную камісію па адукацыі, культуры і захаванні гістарычнай спадчыны. У той жа час стаў адным з ініцыятараў і стваральнікаў Закона «Аб мовах». З яго ўдзелам было прынятае рашэнне аб правядзенні Дня беларускага пісьменства.

За сваю творчую дзейнасць Ніл Сымонавіч стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя Янкі Купалы (1980), быў узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, Дружбы народаў, медалём Францыска Скарыны, балгарскім ордэнам Кірылы і Мяфодзія, ордэнам Зоркі са стужкай (Югаславія).

Памяць аб выдатным паэце, аўтары любімых у народзе песень, грамадскім і дзяржаўным дзеячы суверэннай Беларусі назавуць застанецца жыць у беларускім народзе.

Сябры Рады грамадскага аб'яднання «Беларускі фонд культуры», рэдкалегіі «Краязнаўчай газеты»

Рэдкалегія і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра ўдзячная нашым чытачам і аўтарам за ўвагу да нашага выдання. Але, на жаль, часам бываюць прыкрыя выпадкі, што ўскладняюць падрыхтоўку артыкула ды ілюстрацыяў да друку. На гэта і хочацца звярнуць увагу сяброў.

Тэкст. Артыкул або нататка павінны быць набраныя ў тэкставым рэдактары Microsoft Word, захаваныя ў фармаце .rtf, як варыянт – .doc, але не .docx (на жаль, гэты фармат на сёння дае найбольшую колькасць памылак з-за збою). Як варыянт, могуць быць і іншыя тэкставыя рэдактары (да прыкладу, бясплатныя AbiWord або OpenOffice ды падобныя), але абавязковая ўмова — захоўваць у фармаце .rtf. Шрыфт (гарнітура, памер, іншыя параметры, а таксама абзацныя водступы) можа быць абраны самастойна (мы прапануем Arial, 13 пунктаў, паўтара інтэрвала, водступ 1,25 см).

Пазначайце па магчымасці поўнаасцю імёны і прозвішчы асобаў, згаданых у тэксце, расшыфруйце ініцыялы аўтара артыкула, а таксама абрэвіятуры і скарачэнні.

Газета друкуе матэрыялы на беларускай мове; рэдакцыя перакладае тэксты ў скрайніх выпадках, загадзя агавораныя пры сустрэчы, па тэлефоне або праз электронную пошту.

Ілюстрацыі. Малюнкi, рысункі, фотаздымкі павінны быць захаваныя ў фармаце .jpg (.jpeg) або .tiff. Пажадана 300 кропак на цалю (dpi), дапускаецца не меней за 1024, мінімум 600 пікселяў па большым баку, ці памерам не менш за 500 кілабайт. Ілюстрацыі не трэба ўстаўляць у тэкставы дакумент, а прымацоўваць асобна або архіваваць некалькі фота (малюнкаў) і прымацоўваць да пісьма архіў. Не забывайцеся пазначыць, на якой ілюстрацыі хто або што адлюстраваны. Калі ёсць магчымасць, пазначайце аўтарства здымка або малюнка, рысунка (або крыніцу іх паходжання).

Што ж да фота на паперы, то не дасылаце, калі ласка, ксеракопіі ілюстрацыяў.

Просім сяброў звярнуць увагу на гэтыя просьбы і рэкамендацыі пры супрацоўніцтве з рэдакцыяй «Краязнаўчай газеты». Спадзяемся, нашыя стасункі будуць плённымі і зычлівымі.

Будзем разам рабіць нашу з вамі «Краязнаўчую газету»!

ПАЛАЖЭННЕ

аб конкурсе на лепшую даследчую працу моладзі пад дэвізам «Адкрыццё» і на лепшы аповед пра творчасць носьбітаў і пераемнікаў традыцыйнай культуры пад дэвізам «Спадчына» ў рамках IX Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня»

Арганізатары конкурсу: аргкамітэт фестывалю, інфармацыйную падтрымку ажыццяўляюць газеты «Звязда», «Настаўніцкая газета», «Краязнаўчая газета».

Конкурсы праводзяцца з мэтай духоўнага ўзбагачэння маладога пакалення, фармання вагаў да гісторыка-культурнай спадчыны свайго краю праз актыўнае падключэнне школьнікаў, навучэнцаў і працоўнай моладзі да вывучэння і папулярнага гісторыі, культуры, традыцыйнага мастацтва, народнай педагогікі, працоўных традыцыяў сваёй сям'і і малой радзімы.

Удзельнікамі конкурсаў могуць быць вучні ўстановаў агульнай сярэдняй адукацыі, навучэнцы ўстановаў прафесійна-тэхнічнай, сярэдняй спецыяльнай адукацыі, студэнты ВНУ, удзельнікі калектываў аматарскай творчасці, інш.

Умовы правядзення

Конкурс праводзіцца па наступных намінацыях: «Гісторыя краю», «Краязнаўства», «Фальклор», «Этнаграфія», «Радавод».

Конкурсная праца можа ўключаць даследаванне фальклорнай спадчыны свайго краю (карагоднае, танцавальнае, спеўнае, музычнае інструментальнае мастацтва, народная проза, гульні, святы, абрады, звычкі), матэрыяльнай культуры (традыцыйныя рамесныя, касцюм і тэхналогія яго вырабу), вывучэнне гісторыі і працоўных традыцыяў краю, роду, сям'і, жыцця носьбітаў і пераемнікаў традыцыйнай культуры свайго рэгіёна і інш.

Лепшыя працы будуць уганараваныя дыпламамі аргкамітэта, іншымі спосабамі.

Працы, якія не адпавядаюць гэтым умовам або паступілі пазней вызначаных тэрмінаў, не разглядаюцца і аўтарам не вяртаюцца.

Крытэрыі ацэнкі конкурсных працаў

Пры падвядзенні вынікаў конкурсных працаў звяртаецца ўвага на:

- адпаведнасць абранай тэмы конкурсным умовам;
- актуальнасць абранай тэмы і арыгінальнасць раскрыцця;
- змястоўнасць і мастацкасць выкладання.

Заяўкі і конкурсныя працы (не больш за 4 старонкі) з абавязковым пазначэннем конкурсаў – «Адкрыццё» ці «Спадчына» – дасылаюцца да 31 мая 2016 года ў электронным і друкаваным выглядзе на адрас «Краязнаўчай газеты»: 220029,

г. Мінск, Траецкая набярэжная, 6; e-mail: kraga@tut.by.

Патрабаванні да афармлення працы: інтэрвал – 1,5; тэкставы рэдактар, кегль – 13; шрыфт – Times New Roman. Параметры старонкі: справа – 10 мм, злева – 30 мм, зверху – 10 мм, знізу – па 20 мм. Нумарацыя старонак – зверху па цэнтры старонкі.

Заяўка павінна ўтрымліваць наступныя звесткі: назва даследчай працы; прозвішча, імя, імя па бацьку аўтара(ў) (поўнаасцю); узрост; прозвішча, імя, імя па бацьку кіраўніка(оў) (поўнаасцю); установа, клас або група (для навучэнцаў і студэнтаў), паштовы адрас і тэлефон установы; хатні адрас, электронны адрас (калі ёсць), нумары тэлефонаў (хатні, мабільны) удзельніка (удзельнікаў).

Справаздача аб выкарыстанні маёмасці Мясцовага дабрачыннага фонду «Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага» (г. Маладзечна) за перыяд з 01 студзеня 2015 г. па 31 снежня 2015 г.

Мясцовы дабрачынны фонд «Спадчына Міхала Клеафаса Агінскага» (г. Маладзечна) зарэгістраваны Галоўным упраўленнем юстыцыі Мінскага абласнога выканаўчага камітэта 27 сакавіка 2012 г.

Заснавальнікі: установа адукацыі «Маладзечанскі дзяржаўны музычны каледж імя М.К. Агінскага» (дырэктар Рыгор Сямёнавіч Сарока) і першы віцэ-старшыня грамадскага аб'яднання «Мінскі сталічны саюз прадпрыемнікаў і працадаўцаў», дырэктар прыватнага ўнітарнага прадпрыемства «Электроніка і дыягностыка» Уладзімір Леанідавіч Сівуха.

Юрыдычны адрас: 222310, Рэспубліка Беларусь, г. Маладзечна, вул. Вялікі Гасцінец, 52 – 315.

Паштовы адрас: 222310, Рэспубліка Беларусь, г. Маладзечна, вул. Вялікі Гасцінец, 52 – 315.

Мэтай дзейнасці фонду з'яўляецца захаванне, адраджэнне і папулярнавацтва гісторыка-культурнай спадчыны роду Агінскіх.

Рэшта грашовых сродкаў на 01.01.2015 г. – 1 061 808 рублёў, у тым ліку:

– на асноўным рахунку – 1 061 808 рублёў.

Паступіла грашовых сродкаў 6 000 261 рубель, у тым ліку:

– % банка (ААТ «Белінвестбанк») – 261 рубель;

– бязвыплатная (спонсарская) дапамога ад

УА «Маладзечанскі дзяржаўны музычны каледж імя М.К. Агінскага»

– 3 000 000 рублёў;

– бязвыплатная (спонсарская) дапамога ад ЗАТ «Струм»

– 3 000 000 рублёў.

Расходы грашовых сродкаў 3 940 000 рублёў, у тым ліку:

– за абслугоўванне ААТ «Белінвестбанк» –

790 000 рублёў;

– за выраб DVD-дыскаў оперы «Міхал Клеафас Агінскі. Невядомы партрэт» і друкаванай прадукцыі да іх індывідуальнаму прадпрыемльніку Цыбіну Паўлу Юр'евічу

– 3 150 000 рублёў.

Рэшта грашовых сродкаў на 01.01.2016 г.

– 3 122 069 рублёў.

Справаздача разгледжаная Апякунскім саветам фонду, зацверджаная Праўленнем фонду 20 лютага 2016 г.

Нашы віншаванні

◆ 19 верасня 1980 г. была прынятая пастанова аб стварэнні **Літаратурнага музея Максіма Багдановіча**; створаны ён 1 красавіка 1981 г., а для наведнікаў адкрыты 8 снежня 1981 г. – да 100-годдзя з дня нараджэння класіка. Установа размяшчаецца ў будынку Траецкага прадмесця, непадалёк якога стаяў дом, дзе нарадзіўся Максім.

У доме з дапамогаю экспанатаў і мастацкіх прыёмаў быў узноўлены непаўторны паэтычны свет паэта і яго жыццёвы шлях. Мастацкае афармленне (яго зрабіў мастак Эдуард Агуновіч) экспазіцыі стылізаванае пад характэрны для мастацтва канца XIX – пачатку XX ст. мадэрн. Кожная з пяці залаў экспазіцыі адлюстроўвала пэўны перыяд жыцця паэта: дзяцінства і ранняе юнацтва пісьменніка, працэс станаўлення творчай індывідуальнасці, росквіт творчага таленту М. Багдановіча, апошняя зала адрознівалася ад іншых сваім афармленнем і ўвядзеннем адмысловых прыёмаў падачы экспанатаў.

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдкалегія, рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» віншуюць былых і сённяшніх рупліўцаў установы з юбілеем стварэння музея М. Багдановіча. Зычим творчага натхнення, плёну, поспехаў у вывучэнні, захаванні і папулярызацыі спадчыны класіка. Няхай хутчэй спраўдзіцца вашыя і нашыя надзеі на адкрыццё новай экспазіцыі музея.

◆ Гісторык, кандыдат гістарычных навук (1998), дацэнт (2003) **Іна СОРКІНА** нарадзілася ў Гродне ў 1971 г. Яе навуковыя інтарэсы звязаныя з гістарычнай урбаністыкай, даследуе гісторыю мястэчак Беларусі і яўрэяў, аўтар некалькіх дзясяткаў артыкулаў, апублікаваных у афіцыйных і замежных навуковых зборніках і часопісах. Самая вядомая – манаграфія «Мястэчкі Беларусі ў канцы XVIII – першай палове XIX ст.» (Вільня, 2010).

Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуе Іну Валер’еўну з днём народзінаў і зычыць творчага плёну, здароўя, новых знаходак у галіне даследавання старонак беларускай гісторыі.

Літаратурнае краязнаўства

Невядомае пра Аляксея Пысіна

З мэтай вывучэння і папулярызацыі жыцця і творчай спадчыны паэта Аляксея Пысіна, нашага земляка, Магілёўскага абласнага бібліятэка з 2010 года праводзіць Пысінскія чытанні. Сёлета 22 сакавіка, у дзень народзінаў паэта, адбылася навукова-практычная канферэнцыя, у якой удзельнічалі выкладчыкі і студэнты Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова, Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, пісьменнікі, супрацоўнікі бібліятэк Магілёўшчыны, сябры літаратурнага аб’яднання «Ветэран» і чытачкі бібліятэкі. Іх даследаванні датычыліся жыцця і творчасці А. Пысіна, літаратурнага краязнаўства, актуальных праблемаў сучаснай філалогіі і журналістыкі.

Вялікую цікавасць выклікалі даклады «“Пойдзем не ад людзей – да людзей...”»: Аляксей Пысін пра паэзію і паэтаў» Т. Хоміч, кандыдата філалагічных навук, выкладчыка кафедры літаратуры і культуры Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка, аўтара дысертацыі «Мастацкая канцэпцыя чалавека і свету ў лірыцы Аляксея Пысіна»; «“Рядовой войны” Алексей Пысин» сябра Саюза пісьменнікаў Беларусі М. Барысенкі, у якім аўтар прыводзіць раней невядомыя факты з ваеннай біяграфіі паэта; «Аляксей Пысін для дзяцей» Я. Клімуца, кандыдата філалагічных навук,

дацэнта кафедры тэарэтычнай і прыкладной лінгвістыкі Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова; «Пысін. Журналістыка высокай якасці» Ю. Завішавай, студэнткі факультэта журналістыкі Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А.А. Куляшова, у якім змешчаныя ўспаміны калегаў пра Пысіна-журналіста, яго адметны аўтарскі стыль; «Гуманістычныя і хрысціянскія матывы ў творчасці І. Шамякіна перыяду 1990-х гг.» Л. Дуктавай і інш.

Супрацоўнікі Горацкай, Бабруйскай, Клімавіцкай, Дрыбінскай бібліятэчных сетак у сваіх дакладах падзялі-

ліся вопытам працы бібліятэк па папулярызацыі і музефікацыі творчай спадчыны М. Гарэцкага, І. Пехцерава, Б. Мікуліча, Н. Кавалёвай ды іншых пісьменнікаў Магілёўшчыны.

Л. Дзеружкова, кіраўнік народнага аматарскага аб’яднання «Роднае слова» Горацкага раённага гісторыка-этнографічнага музея, у сваім выступленні абагуліла 30-гадовую дзейнасць аб’яднання і перадала бібліятэцы кнігі горацкіх пісьменнікаў.

На навукова-практычнай канферэнцыі былі акрэсленыя праблемы і новыя напрамкі ў вывучэнні творчай спадчыны А. Пысіна, шляхі стасункаў у гэтай працы паміж установамі адукацыі, культуры, пісьменніцкімі арганізацыямі. Удзельнікі канферэнцыі прапанавалі перавыдаць творы паэта, больш падрабязна даследаваць ваенную біяграфію Аляксея Васільевіча. Гэта будзе садзейнічаць папулярызацыі творчасці пісьменніка для новых пакаленняў чытачоў.

Тамара КАЛІНІНА, загадчык аддзела беларускай і краязнаўчай літаратуры Магілёўскага абласнага бібліятэкі імя У.І. Леніна

І стане Домам дружбы ўся Зямля...

7 красавіка 1926 года была ўтвораная грамадская арганізацыя, якая сёння мае такое найменне: Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі. Назва, я прамовіў бы, сапраўды мацерыковая, бо мінская рэзідэнцыя таварыства – Дом дружбы – злучае творчым сяброўствам-пабрацімствам не толькі еўрапейскія, але і азіяцкія адрасы.

«Між сейбітаў планеты вучоныя і мастакі, музыкі і паэты...» – спяваецца ў своеасаблівым гімне таварыства. Кампазітар Эдуард Зарыцкі знайшоў прывабную мелодыю на мае вяршаваныя радкі, якія ў прыпева гучаць так:

Ніна Іванова (2012 г.)

*Мы промні зорай службы.
Нам верыцца здаля,
што стане Домам дружбы
ўся Зямля.*

Я завітаў у прывабны будынак на вуліцы Захарава ці не ў снежні 1974 года, калі там праходзіў чарговы пленум кіраўніцтва гэтай арганізацыі. Яна карысталася надзвычайнай папулярнасцю, выпраменьвала цэпльна сустрэчаў, прываблівала творцаў на супрацоўніцтва.

Трымцелі пачуццямі мае гады, шырыўся далягляд выдавецкага работніка, перакладчыка, паэта. І калі прагучала прапанова – працаваць дзеля ўмацавання беларуска-чэшскіх узаемасувязяў, я не адмовіўся. Праз некалькі насычаных працаў гадоў маё старшынства ў таварыстве «Беларусь – Чэхія» перайшло іншай асобе, а энергічная кіраўніца Ніна Іванова прапанавала вызнаць новы накірунак сувязяў. І я стаў старшынёй таварыства «Беларусь – Латвія».

Няўрымліва Ніна Сямёнаўна, якая і сёння ўмела валодае ўсімі пультамі для палётаў зорнага міжкантынентальнага лайнера, натхняла мяне на непарыўную супрацу з радзімай Райніса. І, відаць, нездарма з Рыгі прыйшла высокая ўзнагарода – ордэн Трох Зорак Латвійскай Рэспублікі.

Ніна Сямёнаўна пастаралася, каб і яшчэ адзін мой твор стаўся гімнам – гімнам пародненых гарадоў. А не так даўно ў Доме дружбы для нашых кітайскіх сяброў прагучала «Паднябесная песня». Э. Зарыцкаму я прапанавала тэксты на беларускай і на рускай мовах. Рыхтуецца пераклад на кітайскую мову. То няхай

*І любоў ў Паднябесі няблізікім
Будзе жыць на крыле салаўя, –
Бо Кітаю так хораша ў Мінску,
Беларусь у Пекіне – свая.*

Адзначаем 90-гадовы юбілей ад па-

чатку дзейнасці грамадскай суполкі, каля вытокаў якой былі Янка Купала, Якуб Колас, Цішка Гартны, Міхась Чарот. А каб паказаць аздобы дасягненняў Беларусі, узбагаціцца скарбамі замежных сяброў, не шкадавалі духоўных сілаў сотні працаўнікоў з усіх творчых крыніцаў нашага грамадства. І мелі поспех, мелі прызнанне.

Мяне ўразіў, да прыкладу, запіс пра тое, што 1 студзеня 1993 года Міжнародны рэгістр зорак надаў імя Арсенія Ваніцкага адной з зорак у сузор’і Аўрыге. Удакладняю: імя былога старшыні прэзідыума Беларускага таварыства дружбы.

З таго часу можна лічыць, што і сам Дом дружбы – гэта чароўнае Сузор’е трапяткіх сэрцаў, няўрымлівых ініцыятываў, багатага досведу ў стварэнні дыфузіі культуры. Сузор’е, дзе так многа зорак памяці. «Зоркі Памяці» – вось з такой нагоды я і назваў свой верш, прысвечаны 90-годдзю Беларускага

таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі:

*З магутнай кроны вечнага Сусвету
Іскрыначкі, Купала, не раструсь.
Прыберажы лагодную планету
З такою светлай назвай – Беларусь.
Ляціце, Зоркі Памяці, ляціце.
Дзяржава нашых творцаў на арбіце.
З магутнай кроны вечнага Сусвету
Маркоту, Якуб Колас, кінь у стынь.
І ахіні ўваскрэслую планету
З такою хатняй назвай – Хатынь.
Ляціце, Зоркі Памяці, ляціце
І помнікі трымайце на арбіце.
З магутнай кроны вечнага Сусвету,
Чарот і Гартны, падарыце бліск,
Прыберажыце зоўную планету
З такою старажытнай назвай – Мінск.
Ляціце, Зоркі Памяці, ляціце,
Трымайце нашу веліч на арбіце.
З магутнай кроны вечнага Сусвету,
Скарына, перадай свой мудры том
І абнадзей прытульную планету –
Ля плошчы Перамогі гулкі Дом.
Ляціце, Зоркі Памяці, глядзіце:
Дом Дружбы разам з намі на арбіце!*

**Сяргей ПАЊІЗЬНІК
Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА і аўтара**

**В’етнамскі паэт Ле Чонг Шам гутарыць перад
Домам дружбы з пісьменнікам Барысам Сачанкам (1989 г.)**

Балючыя кропкі культуры

Грамадская назіральная камісія па ахове гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь пад старшынствам яе кіраўніка Анатоля Бутэвіча на пасяджэнні 17 сакавіка разгледзела шэраг вострых пытанняў захавання помнікаў гісторыі і культуры ў Мінску, вырашэнне якіх нельга пакідаць па-за ўвагаю як Міністэрства культуры, так і кіраўнікоў Мінгарвыканкама.

У складзеным і накіраваным для вырашэння пытанняў Пратаколе сябры Камісіі засяродзілі ўвагу выканаўчых органаў у першую чаргу на тыя аб'екты культуры горада, якія ўжо шмат гадоў патрабуюць дапамогі і правядзення тэрміновых працаў для іх захавання, добраўпарадкавання тэрыторыі вакол.

Сярод іх:

1. Мемарыяльны знак на месцы, дзе стаяў дом, у якім нарадзіўся Максім Багдановіч.

Тут адсутнічае ахоўная дошка, не вызначана ахоўная зона помніка, выдавочна, не вызначаны ўладальнік гэтага ўключанага ў спіс помнікаў месца, што прыводзіць да забруджанасці, недагляджанасці тэрыторыі.

2. Дом па вул. Рабкораўскай, 19, дзе жыў Змітрок Бядуля, Максім Багдановіч (таксама ўзяты пад ахову дзяржавы) з 2008 г. закрыты на капітальны рамонт. Дом (дакладней, драўляная хатка) павінен быць музеефікаваны да 125-годдзя з дня нараджэння М. Багдановіча сёлета. Тур-

бавацца аб гэтым павінен Белдзяржуніверсітэт культуры і мастацтваў, на баланс якога і знаходзіцца помнік.

3. Добраўпарадкаванне парку імя Янкі Купалы, які знаходзіцца пад аховаю дзяржавы. Праца не была завершаная ў 2006 г., асабліва гэта тычыцца разбураных часам дарожак ад вул. Янкі Купалы да музея Песняра.

Адначасова Камісія заслухала прапановы старшыні А. Бутэвіча па шэрагу ідэяў удасканалення гістарычнай і мемарыяльнай прасторы Мінска, асабліва ўлічваючы яго 950-гадовы юбілей у наступным 2017-м.

«Краязнаўчая газета», падтрымліваючы намаганні грамадскасці, выказвае надзею, што гарадскія ўлады Мінска сумеснымі намаганнямі з Міністэрствам культуры Рэспублікі Беларусь знойдуць сілы і сродкі для вырашэння набалелых пытанняў захавання гістарычнага твару горада.

Рэдакцыя «КТ» – па матэрыялах Грамадскай назіральнай камісіі па ахове гісторыка-культурнай спадчыны пры Міністэрстве культуры Рэспублікі Беларусь

Адноўім Будслаўскі касцёл разам!

Нагадваем нашым чытачам, што летась Беларускі фонд культуры распачаў акцыю па зборы сродкаў на рэстаўрацыю Будслаўскага касцёла бернардзінцаў. Дапамогі патрабуюць алтар XVII ст. у капліцы Святой Варвары, арыгінальны арган XVIII ст. і фрэскі Казіміра Анташэўскага. Таксама ў планах стварэнне адпаведнай інфраструктуры і ўмоваў побыту для пілігрымаў і экскурсійных груп. Гэтую ініцыятыву Беларускі фонд культуры ажыццявіў сумесна з Беларускім камітэтам Міжнароднай Рады па помніках і мясцінах (ИКАМОС). Сёлета акцыя працягнецца.

«Працягваецца рэспубліканская акцыя «Адноўім Будслаўскі касцёл разам!» Вядзецца збор сродкаў на рэстаўрацыю адзінага ў Беларусі Нацыянальнага санктуарыя Маці Божай Будслаўскай. Свой уклад у гэтую справу вы можаце зрабіць непасрэдна ў архікатэдры імя Найсвяцейшай Панны Марыі ў Мінску, у касцёле Святога Сымона і Святой

Алены ў Мінску, у кафедральным касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі ў Пінску, у Будслаўскім касцёле Унебаўзяцця Найсвяцейшай Панны Марыі, а таксама пералічэннем сродкаў на дабрачынны рахунак, адкрыты пры Беларускім фондзе культуры ў Белінвестбанку. Імёны ахвяравальнікаў і назвы арганізацыяў будуць ушанаваныя на памятнай дошцы ў Будслаўскім касцёле».

Падаем рэквізіты для ахвяравання ў беларускіх рублях:

№ 3135741330025, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», РБ. Дирекция по г. Мінску и Мінскай области, код 739, Мінск, ул. Коллекторная, 11. БИК 153100739, УНП 100081886, ОКПО 37449864; с пометкой «На реставрацию Будславского костёла»; тел. бухг. (+ 375 017) 283 28 24.

Назвы арганізацыяў і імёны ахвярадаўцаў будуць не толькі ўвекавечаныя ў Будслаўскім касцёле, але і надрукаваныя ў «Краязнаўчай газеце».

Сярод іх:

1. Стварэнне этнаграфічнага музея-скансэна пад адкрытым небам у Мінску: захаванне ўнікальнай драўлянай забудовы горада канца XIX – пачатку XX ст., музеефікацыя яе і даступнасць для турыстычнага абслугоўвання.

2. Усталяванне памятнага знака ў гонар першай згадкі пра Мінск у летапісе (1067 г.).

3. Неабходнасць з'яўлення спецыяльных шылдаў з гістарычнымі назвамі, якія мелі мінскія вуліцы. А таксама праверка наяўных ахоўных дошак і іх адпаведнасць (дакладнасць зместу) самім аб'ектам аховы, унесеным у Дзяржаўны спіс.

Пратакол Камісіі сведчыць аб занепакоенасці грамадскасці станам шэрагу помнікаў і іншых аб'ектаў спадчыны беларускай сталіцы, уключаных у ахоўны спіс дзяржавай, асабліва ў год 2016 – Год культуры Беларусі.

Словы праз стагоддзі

10 сакавіка ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі было прэзентаванае электроннае выданне «Канкарданс беларускай мовы XIX стагоддзя». Канкарданс – унікальны лексікаграфічны даведнік, які пабачыў свет у выдавецтве «Беларуская навука» напрыканцы мінулага года. Аўтар праекта – навуковы супрацоўнік аддзела славянскага і тэарэтычнага мовазнаўства Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Н. Сянкевіч.

«Канкарданс беларускай мовы XIX стагоддзя» будзе карысным як для спецыялістаў-філолагаў, якія атрымалі надзейную базу для вывучэння розных аспектаў беларускай мовы на этапе фармавання яе літаратурнай формы, так і для шырокага кола чытачоў, якія цікавяцца літаратурнай спадчынай беларускага народа. Даследаванне частотнасці лексічных адзінак дазваляе зрабіць высновы пра асаблівасці стылю пісьменніка, прасачыць, наколькі блізка па тэматыцы творчасць розных аўтараў, зрабіць высновы адносна магістральных шляхоў развіцця беларускай мовы ў XIX ст.

Да мерапрыемства была падрыхтаваная кніжная выстаўка «Праз слова да сэрца: пісьменнік і яго мова», дзе прадстаўленыя працы па мовазнаўстве і літаратуразнаўстве, матэрыялы, прысвечаныя творчасці такіх выдатных асобаў XIX ст., як В. Дунін-Марцінкевіч, А. Ельскі, Карусь Каганец, К. Каліноўскі, прыжыццёвыя выданні гэтых аўтараў.

Паводле інфармацыі арганізатараў

«Тэатральная каласіяна: парад герояў»

25 сакавіка ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбыўся вечар да Міжнароднага дня тэатра «Тэатральная каласіяна: парад герояў».

Якуб Колас – прызнаны класік беларускай літаратуры. Найперш ён вядомы чытачу як празаік і паэт, але і да тэатральнай культуры народны паэт меў самае непасрэднае дачыненне. Наватарства коласаўскай драматургіі, яе актуальнасць, сапраўдная народнасць, шматграннасць характараў герояў, багатая і каларытная мова – усё гэта прыцягвае ўвагу прафесійных і аматарскіх тэатральных калектываў. Беларускія тэатры неаднаразова звярталіся да драматургіі Якуба Коласа.

Па матывах аповесці «Дрыгва» Якуб Колас напісаў п'есу «У пушчах Палесся», якая была пастаўленая БДТ-2 у 1939 г., а на сцэне Дзяржаўнага тэатра оперы і балета Беларусі кампазітар А. Багатыроў стварыў аднайменную оперу. Паводле трылогіі Якуба Коласа «На ростанях» А. Звонак напісаў драму «Навальніца будзе», на аснове якой у 1958 г. Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа ў Віцебску стварыў маштабны сцэнічны твор, а ў 1976 г. гэты ж тэатр паставіў паэтычны спектакль «Сымон-музыка». У 2005 г. да драматычнай паэмы «Сымон-музыка» звярнуўся Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы. Драматычны тэатр імя Якуба Коласа паводле творчай біяграфіі народнага паэта ў 2000 г. паставіў спектакль «Зямля». Кампазітар Ю. Семянка стварыў оперу «Новая зямля» (пастаўленая Дзяржаўным тэатрам оперы і балета Беларусі ў 1980 г.). Мары братоў Міхала і Антося аб «новай зямлі» ўвасобіліся ў спектаклі Беларускага дзяржаўнага тэатра юнага гледача ў пастаноўцы «Міхалава зямля».

У парадзе коласаўскіх герояў прымуць удзел акцёры Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа ў Віцебску – сапраўднага захавальніка тэатральных традыцыяў Беларусі, які ў 2016 г. адзначае свой 90-гадовы юбілей. У Коласаў дом на вечар завіталі народны артыст Беларусі Тадэвуш Кокштыс, рэжысёр-пастаноўшчык тэатра Міхаіл Краснабаеў, асістэнт рэжысёра тэатра Святлана Дашкевіч, а таксама заслужаны артыст Беларусі Валянцін Салаўёў, які таксама працаваў у Віцебскім тэатры, а цяпер акцёр Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі. У выкананні артыстаў былі прадстаўленыя ўрыўкі са спектакляў па творах класіка беларускай літаратуры. Паэма «Новая зямля» загучала з вуснаў акцёраў тэатра юнага гледача – Мікалая Леончыка і Івана Шрубейкі. Спецыяльнымі гасцямі імпрэзы сталі дырэктар, мастацкі кіраўнік Беларускага паэтычнага тэатра аднаго акцёра «Зьніч» Галіна Дзягілева і заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь Алесь Кашпераў.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Царкоўнае краязнаўства

Малецкія святары Грудзінскія

Даўно хацеў напісаць пра святарскі род Грудзінскіх, і цяпер акурат знайшлася нагода. Мінным летам намеснік дырэктара Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі Дзяніс Лісейчыкаў зрабіў падарунак аматарам беларускай царкоўнай гісторыі – выдаў кнігу «Святар у беларускім соцыуме: прасапаграфія ўніяцкага духавенства 1596 – 1839 гг.». У ёй змешчаныя біяграфічныя звесткі ўсіх грэка-каталіцкіх святароў, якія ў гэтыя гады служылі на тэрыторыі сучаснай Беларусі.

У кнізе знаходзім інфармацыю аб тым, што ўніяцкі святар Антоній Грудзінскі служыў у Сімяонаўскай царкве мястэчка Малеч з 1759 па 1786 г. Сын айца Антонія Ян (Іаан) Грудзінскі (1763? – ?)

служыў вікарыем у Малецкай царкве з 1790 па 1804 г.

Мястэчка Малеч, якое на той час знаходзілася ў паўночна-ўсходняй частцы Пружанскага павета (цяпер Бярозаўскі раён), упершыню згадваецца ў 1528 г. у «Апісанні войска Літоўскага Кобрынскага павета». У 1645 г. мястэчка атрымала гарадскія правы, якія часта забірала суседнія памешчыкі: яны спрабавалі зрабіць жыхароў Малечы сваімі прыгоннымі сялянамі. Але малечы пастаянна бунтавалі – у 1806, 1807, 1813, 1819, 1820 і 1823 г. Магчыма, свабодалюбы дух мястэчкаўцаў падтрымлівалі і святары Грудзінскія.

Цікавыя лёсы сыноў Яна Грудзінскага – Урбана і Паладзія. Урбан нарадзіўся прыблізна ў 1801 г.

Вучыўся ў Віленскім універсітэце, з’яўляўся сябрам тайнага патрыятычнага таварыства філарэтаў, якое ў 1823 г. было разгромленае царскімі ўладамі. Напэўна, У. Грудзінскі не быў на першых ролях ў таварыстве філарэтаў, таму абышоўся ссылайкай ў родную Малеч.

Другі сын святара, Паладзія, нарадзіўся ў 1803 г. Атрымаў выдатную багаслоўскую і гуманітарную адукацыю ў Галоўнай духоўнай семінарыі ў Вільні, дзе выкладалі зныяныя навукоўцы з Віленскага ўніверсітэта. Пасля заканчэння семінарыі П. Грудзінскі стаў кандыдатам багаслоўя.

У 1828 г. на базе Жыровіцкага базыльянскага манастыра была створаная Літоўская грэка-каталіцкая духоўная семінарыя, выпускнікоў якой рыхтавалі да пераходу ў праваслаўе. Сярод першых яе выкладчыкаў быў і П. Грудзінскі, які выкладаў царкоўную гісторыю, нямецкую мову і царкоўныя спевы. У 1830 г. ён сышоў з семінарыі (напэўна, памёр яго бацька Ян) і стаў настаіцелем Малецкай царквы, дзе праслужыў каля сарака гадоў. У 1870 г. айцец Паладзія сышоў на супакой. На ім скончылася дынастыя малечкіх святароў Грудзінскіх – у Сімяонаўскай царкве стаў служыць протаіерэй Уладзімір Кургановіч (1844? – 1900).

Аляксандр Ільін, г. Пінск
Фота Аляксандра КЕНДЫ

Малецкая царква

Біблейскія прыпавесці і святло любові

18 сакавіка ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» пры падтрымцы Польскага Інстытута ў Мінску адкрылася экспазіцыя працаў па выніках мастацкага пленэра сучаснага іканапісу ў цэнтры Брацтва грэка-каталіцкай моладзі ў польскіх Навіцах.

Пленэры ладзяцца з 2009 г. і кожны год маюць пэўную біблейскую тэматыку. Летась тэмаю былі абраныя прыпавесці Старога і Новага Запаветаў. У прадстаўленых на выстаўцы творах мастакоў розных традыцыяў і школаў з Польшчы, Грузіі, Украіны, Беларусі,

Літвы мастацкімі сродкамі пераказаныя эпізоды прыпавесцяў у сучасным прачытанні.

22 сакавіка прадставіў сваю чарговую выстаўку «Святло любові Тваёй» жывапісец Генадзь Сухамлінаў. Творчую працу за мальбертам мастак сумяшчае з педагагічнай дзейнасцю ў Мінскай дзяржаўнай гімназіі-каледжы мастацтваў, дзе цягам чатырох дзесяцігоддзяў выкладае і за што адзначаны ганаровым знакам Міністэрства адукацыі Беларусі. Творца лічыць сябе хрысціянскім мастаком, супрацоўнічае з Цэнтрам духоўнай асветы і са-

Гоча КАКАБАДЗЭ (Грузія), Хрыстос распавядае прыпавесці

Г. Сухамлінаў

цыяльнага служэння Беларускага Эказархата, абраны акадэмікам Міжнароднай Кірыла-Мяфодзіўскай акадэміі славянскай асветы. За сваю хрысціянска-асветную дзейнасць узнагароджаны медалём Свяціцеля Кірылы Тураўскага.

У экспазіцыю ўвайшлі працятныя святлом хрысціянскай любові трыпціці «Падзяка», «Вяртанне», «Прасвятная зямля», працы «Анёл», «Божы дарунак», «Нараджэнне храма», а таксама бела-

рускія краявіды і замалёўкі вясковага жыцця ды інш.

Адкрыццё выстаўкі выклікала надзвычайную цікавасць. Зала ледзь змясціла ўсіх удзельнікаў і прыхільнікаў творчасці Г. Сухамлінава. Разам з вернікамі мінскага прыхода ў імя Св. Сафіі Слуцкай прысутнічаў і выступіў з прывітальным словам айцец Анатоль.

Апошні дзень працы выстаўкі – 9 красавіка.

Наш кар. Фота Наталі КУПРЭВІЧ

Цуды свету з жахалкамі і «хадзілкай»

У выдавецтве «Кнігазбор» пабачыў свет другі выпуск літаратурна-забаўляльнага дзіцячага альманаха «Гарбузік» Бібліятэкі СБП «Кнігарня пісьменніка».

Першы выпуск альманаха выйшаў летась, прамінулай вясной, і стаўся папулярным, сярод іншага, дзякуючы кардоннаму замку, які можна было склеіць уласнаручна.

Сёлета «фішкай» нумара стала гульня-«хадзілка», гэтак распаўсюджаная сёння ў дзіцячых часопісах і аднак не дужа папулярная ў беларускіх выданнях для дзяцей. Тэма «хадзілка», намаляванай Дзмітрыем Шылам, адпавядае агульнай задуме выпуску – «цудам свету». Але рэдакцыя альманаха на агульнавядомых спісах цудаў не спынілася: ёсць жа і ў Беларусі свае дзівосы!

Хіба Крыж Ефрасінні Полацкай для беларусаў менш важны за піраміду Хеопса? Ды і архітэктурай адной рэдкалегія таксама задаволіцца не магла. Гэткімі ж цікавымі для чытачоў тэмамі ёсць, напрыклад, звяры і птушкі, міфалагічныя істоты. Яны ж для ўсяго свету агульныя: дзе ёсць дамавік, там знойдзецца месца і для гномаў з іх застольнай песняй аўтарства Дж.Р.Р. Толкіна (і ў перакладзе Андрэя Хадановіча). Дзе маюцца Асілкі і Жар-птушкі, там з’явіцца і зусім нястрашная Лахнэска (створаная пісьменніцай Аленай Масла і мастачкай Вольгай Раманюк).

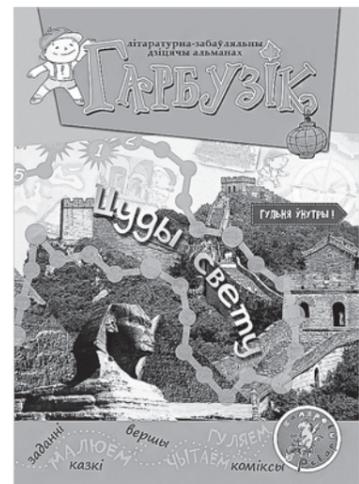
«Кожны выпуск «Гарбузіка» ствараецца з улікам дзвюх важных рэчаў: узросту чытача і цікавай для яго тэмы, – распавядае рэдактарка альманаха Вольга Мазурава. – Ад пачатку было ясна, што займальна актуальная чытанка аднолькава патрэбная як дашкалятам, так і малодшым школярам. Таму мы чаргуем выпускі: першы «Гарбузік» быў адрасаваны перададзіцяцям дашкольнага веку. Новы выпуск, «Цуды свету», разлічаны ўжо на крыху сталейшых чытачоў, і змест мае адпаведны.

Наступны «Гарбузік» выйдзе зноўку для малечы. Натуральна, і тэма будзе ўзятая найперш пад іхныя густы ды патрэбы. Пакуль рэдакцыя абірае паміж дзвюма тэмамі наступнага выпуску: «Поры года» ці «Літары ды лічбы». Вядома ж, нам будзе прыемна і важна пачуць галасы нашых чытачоў ды іх бацькоў з гэтай нагоды!»

Як гэта й павялося, альманах выйшаў разнапланавы паводле жанраў, рубрык, характару афармлення. Для выпуску было задзейнічана некалькі дзясяткаў твораў, у тым ліку і малых чытачоў і чытачак з іх уласнымі літаратурнымі творамі і малюнкамі.

Прэс-служба

ТА «Саюз беларускіх пісьменнікаў»

Сёлета ў сакавіку споўніліся 202 гады з дня нараджэння вялікага ўкраінскага пісьменніка і мастака Тараса Шаўчэнкі. Гэтай падзеі была прысвечаная творчая вечарына «Шаўчэнка і Беларусь», якая адбылася нядаўна ў Доме культуры пасёлка Калодзішчы непадалёк Мінска. Арганізавалі гэтае цікавае культурнае мерапрыемства Культурна-асветніцкае таварыства Украіны «Обрій» («Далегляд») на чале са старшынёй Таццянай Струк, а таксама Беларускае грамадскае аб'яднанне ўкраінцаў «Ватра» (старшыня Віктар Гутоўскі) пры актыўнай падтрымцы дырэктара ДК Вольгі Жылко. Нас сустрэў абрамлены прыгожымі ўкраінскімі ручнікамі партрэт вялікага паэта-песняра.

Вядучая вечарыны Т. Струк пазнаёміла гасцей з выстаўкай кніг песняра, аб'яўляла нумары праграмы, а ў невялічкіх перапынках паміж выступамі артыстаў яна, а таксама спявак Раман Рафеенка, распавядалі пра сувязі

грамадскага аб'яднання ўкраінцаў «Ватра» В. Гутоўскі.

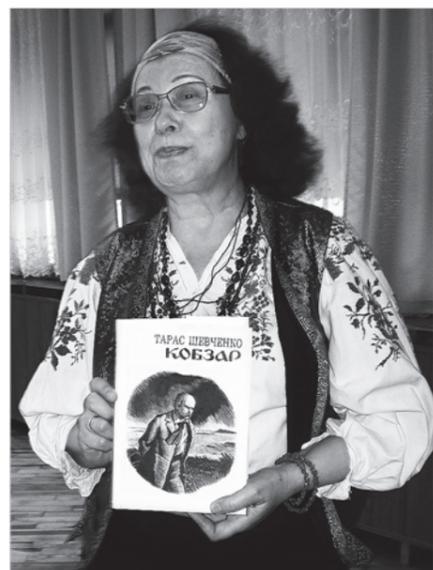
Творчую вечарыну «Шаўчэнка і Беларусь» аздобілі выдатныя выканаўцы ўкраінскіх песень і танцаў: Ліля Грышчанка, Ліза Рэўт, Р. Рафеенка. Артысты народнага музычнага тэатра «Надія» («Надзея») парадвалі прысутных танцавальнымі нумарамі. Таленавітыя харэографы І. Несцярчук, А. Еўсіевіч і дырэктар Кала-

чаная класіку суседняга народа, а не ў Мінску ці іншым населеным пункце? Справа ў тым, што ў гэтым прыстанцыйным пасёлку ўтварылася даволі значная ўкраінская дыяспара, вялікую частку якой складалі супрацоўнікі Цэнтральнай геафізічнай экспедыцыі. Украінцы пасёлка ў 1992 годзе стварылі таварыства «Обрій», у якім спачатку было толькі 10 чалавек. Цяпер таварыства налічвае больш за 80 чалавек, у склад

пры падтрымцы ўрадавых устаноў нашай дзяржавы кожную вясну на тэрыторыі Беларускага дзяржаўнага музея народнай архітэктуры і побыту праводзіцца свята «Наш дом – Беларусь» з удзелам грамадскіх арганізацый армянаў, палякаў, немцаў, рускіх, малдаванаў і інш., арганізуюцца экскурсіі дзяцей з Украіны ў Беларусь і з Беларусі ва Украіну. Таксама падтрымліваюцца сувязі з украінскімі ячэйкамі «Берагіня» і «Барвінак» у Брэсце і Гродне. За плённую працу па ўмацаванні дружбы паміж украінскімі і беларускімі народамі старшыня таварыства «Обрій» Т. Струк узнагароджана ордэнам «За заслугі» III ступені і Ганаровай адзнакай Міністэрства культуры і мастацтва Украіны. Вечарына, што адбылася ў Калодзішчах, сімвалізуе шматвекое братэрскае сяброўства паміж украінскімі і беларускімі народамі.

Лявон ЦЕЛЕШ,
г. Дзяржынск
Фота айтара

Дружба – вялікая сіла

Таццяна Струк

Т. Шаўчэнкі з Беларуссю. Вялікі пясняр па дарозе з Украіны ў Вільню і ў Санкт-Пецярбург наведваў Беларусь у 1828, 1843 і 1847 гадах. Сябраваў Т. Шаўчэнка з паэтам Эдвардам Жалігоўскім, на радзіме якога, у вёсцы Карэкаўка Вілейскага раёна, ад-

крыты памятны знак, прысвечаны іх сяброўству. У 2004 годзе львоўскае выдавецтва «Світ» выдала цікавую кнігу «Шевченкова дорога в Білорусь». Перакладчык Валер Стралко выдаў кнігу перакладаў твораў Т. Шаўчэнкі на беларускую мову «Мастак».

Госці вечарыны даведаліся, што ў Беларусі ўстаноўлена 7 помнікаў і памятных знакаў, прысвечаных Кабзару. Яму прысвяцілі свае вершы і артыкулы Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч... Т. Струк адзначыла, што з нагоды 195-годдзя Т. Шаўчэнкі ў Беларусі сябрамі таварыства было высаджана шмат дрэваў, і штогод «шаўчэнкаўскія гаі» папаўняюцца новымі дрэвамі. З прывітальным словам да прысутных звярнуўся старшыня Беларускага

дзішчанскага ДК В. Жылко прывітаюць самадзейным артыстам любоў да ўкраінскага мастацтва.

Мяне зацікавіла, чаму менавіта ў пасёлку Калодзішчы адбылася такая змястоўная і цікавая вечарына, прысве-

яго ўваходзяць людзі пяці нацыянальнасцяў. Па ініцыятыве і пры падтрымцы сяброў таварыства ўкраінскія аб'яднанні створаныя і ў Маладзечне, Магілёве, Бабруйску, Лідзе, Мар'інай Горцы. Таксама па ініцыятыве «Обрія» і

Ліля Грышчанка

Выступае тэатр «Надія»

Дабравешчанне. Бусла клічуць

Бусел, бусел, калясом,
Твае дзеткі за лясом,
Масла макаяць,
Бусла гукаюць.
– К вам я, дзеткі, прылячу,
Як сваё брюшка начыню

Лягушкі, вушкі,
І слізкімі лізунамі.
Усё балота я прайду,
Сваё брюшко натапчу,
Крыламі размахну
І ў гняздзечка прылячу.

[Бусел прылятай у адзін дзень?
Гаворыць, да Благавешчання бусел не прылятае.
[Ён што, прылятае на Благавешчанне?]

Кажаць, на Благавешчання бусял прылятае. Ета Божжая пціца. Яна пціца ня есць ніякіх, вароны ж... А ета пціца, хоць яна бальшая, яна толькі ўсю гадасць падбірае.

Ета хлопцы... Баба гаворы: «Дзеўкі, не завіця! Хлопцы ніхай бусла завуць».

Штоб ужо думалі яны, што сядзя туды. Вот яны стаяць кругом кала... Стоўб... І мы стаім гуртам. Жэрдка такая тоўстая, і там каток, ламаны... Яны... не харошы, а плахі ўжо... І туды, штоб ён ужо садзіўся, і крычаць:

«Бусел, бусел, калясом,
Твае дзеткі за лясом,
Масла макаяць,
Бусла гукаюць...»

А бусел атвяхая, што буду хадзіць па лебядзе... Не пайду я ў лебяду... Там схаплю вушонка, схаплю лягушонка... Ці наемся лізуноў... Ты знаіш лізуноў? Лізуны – ета такія... На мокрых... Дзе ўлажныя месцы, дак яны такія пухнатыя... Такія ё – лізуны... пухнатыя... Да к вам лізуны тыя і на клубніцы, а жабы ядуць лізуноў. Я

сама бачыла: так ротам хоп-хоп іх. (Накармлю дзетак... ці да атвалу, ці да гарла...)

Хлопцы... а мы гаворым: «І мы!..» А баба: «Сядзьця! Ета ня ваша дзела! Ета хлапачая дзела... Ніхай... Ета Божжая пціца... Ета хлопцы даўжны, а вы не гукайце». Мы ўсё адно гукалі. Баба скажа і пойдзя. Мы тож... Хлопцы гаворыць, і мы... Хлопцы: «Ідзіця, сучкі! Вам няльзя бусла гукаць!» А мы ўсё раўно. Атойдзімся далей і скорынька.

[Чаму, калі Божжая, дзеўкам не можна гукаць?]

А мы і не пыталі ў бабы, чаго. Ета калі б ціпер, дак мы б з табой папыталі ў бабы: «Баба Алёнка, ну-ка раскажы нам». А яна: «Дзеўкі, вы не гукайце буслаў, а ніхай...» А мы ўсё раўно... Баба пойдзя... ці баба чую... А Ягорка прыдзя і кажа: «Баб, во, сучкі етыя, во, гукалі бусла!» Яна: «Бяспутныя, вы бяспутныя! Ці вы ад міне? Ета ж вам Гасподзь...» І баба Ванюшкава прыдзя: «Во ўжо сучкі етыя во, стаялі і ўсё раўно крычалі: «Бусял! Бусял!»»

Нільзя да Благавешчання ні гряду капаць, ні забор гарадзіць... А то дожч загародзіш, дак дажча ня будзя. Усё баба: «Да Благавешчання ня нада...»

Запісаў
Генадзь ЛАПАЦІН

Паэзія як формула шчасця

Арганізацыя ЮНЕСКА зацвердзіла шмат святочных дзён. Напрыклад, Сусветны дзень снегу можам адзначаць з 2012 г. Ёсць Сусветны дзень катой – 1 сакавіка. 11 ліпеня і 4 верасня вытворцы шкалада ладзяць сваё свята. 6 ліпеня – Сусветны дзень пацалуна, а не так даўно прайшоў Дзень спантаннага праяўлення дабрны. Сёння ж спынюся на Сусветным дні паэзіі.

Лічыцца, што самыя старажытныя вершы-гімны былі створаныя ў XIII ст. да нашай эры. Іх аўтар – паэтка-жрыца Эн-хеду-ана, пра якую вядома, што яна была дачкой акадскага цара Саргона, які заваяваў Ур (тэрыторыя сучаснага Ірана). Эн-хеду-ана пісала пра месяцовага бога Нана і пра яго дачку, багіню ранішняй зоркі Інану.

У 1938 г. амерыканскі штат Агаё з ініцыятывы паэтки Тэсы Суізі Уэб зацвердзіў Днём паэзіі 15 кастрычніка – дзень нараджэння старажытнарымскага паэта Вергілія. Да 1951 г. гэтую дату прызналі 38 штатаў США, а потым – Мексіка.

У 1999 г. на 30-й сесіі Генеральнай канферэнцыі ЮНЕСКА было прынятае рашэнне штогод святкаваць Сусветны дзень паэзіі 21 сакавіка. Першы такі дзень прайшоў у Парыжы, дзе знаходзіцца штаб-кватэра міжнароднай арганізацыі.

Потым святкаванне адбывалася ў іншых краінах. У Маскве першы Дзень паэзіі прайшоў у 2000 г. у Тэатры на Таганцы. Яго ініцыятарам стала «Дабрачыннае аб'яднанне абароны стракозаў» (ДААС), што ўзначальваў паэт Канстанцін Кедраў.

У Беларусі на Сусветны дзень паэзіі пачалі склікаць творцаў з 2004 г.

Сёлета 23 сакавіка ва Уздзенскай раённай бібліятэцы імя П. Труса адбылося пасяджэнне сяброў літаратурнага аб'яднання «Нёманец», прымеркаванае да Сусветнага дня паэзіі. Прышлі пастаянныя яго ўдзельнікі: Тамара Каляда, Вольга Бокуць-Чабатарова, Валянціна Шытыка, Ніна Лятун. Завітаў больш рэдкі госць – Іван Сурман. Кожнаму творцу была дадзена магчымасць пачытаць вершы. В. Бокуць-Чабатарова прынесла для праслухоўвання кружалкі з запісамі сваіх песень. Незаўважна прабеглі тры гадзіны, цягам якіх паэты прыйшлі да агульнай высновы, што свабодна выказанае слова – гэта аплот працы. А формулай шчасця можа стаць паэзія.

На памяць аб пасяджэнні было вырашана падараваць «Краязнаўчай газеце» некалькі вершаў.

*Любоў у сэрцы свеціцца –
Галоўны скарб Жыцця.
Як памяць дзён расквеціцца –
Ты – Вечнасці дзіця!*

(Тамара Каляда)

*Спраца з вамі не бярусь.
Мо гэта мне здаецца –
Ад белых дрэў, напэўна, Русь
І Белаю завецца.*

(Іван Сурман)

*ЛіянАПАДЗЭ,
бібліятэкар ЦРБ імя П. Труса*

Смех смехам...

Уздоўж

1. Склероз – ... добрая: нічога не баліць і штодня навіны (жарт.). 5. Кароткі, не моцны смех (разм.). 8. «Катам звычайна чамусьці гавораць “ты”, хаця ні адзін ... ніколі ні з кім не піў брудэршафта». М. Булгакаў. 10. Крупінка цвёрдага рэчыва. 12. Тое, што і варыўня. 14. «... – пацалунак душы». М. Антрым. 15. Ступень адкормленасці жывёлы. 17. «... – вышэйшая ступень усмешкі». Стэндаль. 18. Плод капусты. 19. Пачатак дня. 20. Аснова чаго-небудзь. 21. Расціранне цела з лязчэбнай мэтай. 23. «Самым шчаслівым смехам смяецца ...». Ж. Батай. 26. Архітэктурны стыль XVIII ст. 28. У некаторых краінах форма ветлівага звароту да мужчыны. 30. Калі ясі ў ... глотак, памятай, што зад у цябе адзін (яўрэйская прык.). 31. З агню ды ў ... (прык.). 32. «...», як дзеці, любячы казаць «не». Мужчыны, як дзеці, любячы успрымаць гэта сур'ёзна» (афар.).

Упоперак

1. Прыстасаванне, пры дапамозе якога дзяцей вучаць хадзіць (разм.). 2. Вузкі край якога-небудзь прадмета. 3. Горад на Каўказе. 4. Засея-

ны ўчастак зямлі. 6. Сораму – як у пеўня ... на шпорах (прык.). 7. Спосаб шыцця, вышыўкі. 9. «Хвіга двойчы ўжо схадзіла, // Двойчы ім ... чапіла». З верша Якуба Коласа «За дождж». 11. «Жарт ёсць аслабленне напругі, паколькі ён ...». Арыстоцель. 13. Прадукцыйнасць. 16. «Смех – гэта ...; яно праганяе зіму з чалавечага твару». В. Гюго. 17. Гразь –

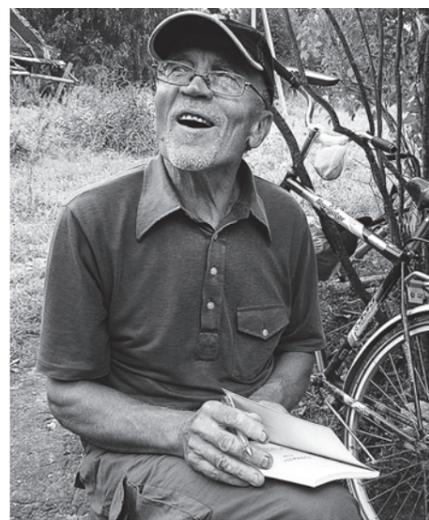
не кароста, ... – не дым (прык.). 20. Магчыма, яйкі разумнейшыя, чым ..., але яны хутчэй пратухаюць (яўрэйская прык.). 22. Смех смехам, а ... на бок (прык.). 23. Музычны гук. 24. Без прыкмет не будзе хлеба на ... (прык.). 25. Не пахмурна, а ... 27. Аснова, пачатак чаго-небудзь. 29. ... – добрая дарадчыца (прык.).

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Творчасць нашых чытачоў

Падпісчыкі і чытачы «Краязнаўчай газеты» ведаюць імя краязнаўцы з Верхнядзвінска Антона Бубала. Але не многія знаёмыя з ягонымі паэтычнымі ды гумарыстычнымі, сатырычнымі творамі. А іх багата ў гэтай рупліўцы. Частка з іх увашла ў зборнік «Паехалі!» Сёння, за тыдзень пасля Дня гумару, прапануем штокольвечы з жартоўнага наборку гэтага цікавага чалавека.

Антон БУБАЛА

Варона і Лісіца

Сучасная рэклама

Вароне неяк бог паслаў кавалак сыру. Варона ж верхнядзвінскаю была. Свой сырзавод падкормліваў задзіру, Яна і гнёзды тут свае віла. Узяўшы той рактор як след у дзюбку, Падумала: «Мо, й праўда, закусіць?» Аж тут Ліса унюхала галубку І ну давай гарластую прасіць: «Вароначка! Я пяты дзень не еўшы, Ад голаду няшчасную ўрауй!» І дзеткі у нары сядзяць самлейшы. Кавалачкам рактору пачастуй!» «Не даць? – дык будзе ўсё ж такі па-свінску. Што той рактор, хаця і божы дар? Смачнейшыя сыры – у Верхнядзвінску», – Яна падумала, і на ўсё горла: «Кар-р!» Выснова ж гэтка для вас усіх, сябры: Купляйце верхнядзвінскія сыры!

Што гэта робіцца?

– Матка боска! А што ж гэта робіцца? Маладыя адвыклі саромецца, Пры людзях, хоць бы што, абдымаюцца, Ну зусім, як у фільмах здымаюцца! Божа! Хоць бы наўкол азірнуліся! Ці не ў пекле мы ўжо апынуліся? Ці не страшная кара рыхтуецца? Людцы! Военькі! Гляньце: Цалуюцца-а! – Ну чаго вы шуміце, бабусянькі? Гэта ж гэта салодзенька – бусенькі, Ад прыроды такое закладзена, Панам Богам на радасць нам дадзена! А ці ж вы прахылі толькі працаю? А ці ж вашы дзяды вас не «мацалі»? А ці з імі вы не цалаваліся? А ці лепей, каб людзі ку-са-лі-ся?!

У тэатры «Зьніч»

18 красавіка для дзетак будзе ісці спектакль «Мой Маленькі прынец» паводле аповесці Антуана дэ Сент-Экзюперы і вершаў П'ера дэ Беранжэ ў перакладзе Ніны Мацяш. Выканаўца – Раіса Астрадзінава, аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева.

Увечары дарослых глядачоў будзе чакаць на музычна-паэтычным спектаклі паводле вершаў Максіма Багдановіча «Украіне светлай, дзе я ўміраю...», які прадставіць Вячаслаў Статкевіч пад музычнае суправаджэнне Сяргея Сарокіна. Рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева, аўтары інсцэніроўкі – В. Статкевіч, Аляксандр Шундрык.

Вечарам 19 красавіка глядачам рамантычнай манаоперы «Адзінокі птах» пра апошні дзень жыцця Адама Міцкевіча распавядзе Андрэй Марозаў. Кампазітар – Алег Залётнеў, аўтар лібрэта і рэжысёр-пастаноўшчык – Галіна Дзягілева.

20 красавіка да 130-годдзя з дня нараджэння Змітрака Бядулі будзе ісці п'еса «Пяюць начлежнікі» паводле аднайменнага апавядання пісьменніка. Аўтар інсцэніроўкі і выканаўца – Галіна Дзягілева, рэжысёр-пастаноўшчык – Таццяна Пацай.

25 красавіка ўвечары Мікалай Лявончык прадставіць паэтычны мнааспектакль «Не праклінай, што я люблю...» паводле вершаванага рамана Ніла Гілевіча «Родныя дзеці». Аўтар інсцэніроўкі і рэжысёр-пастаноўшчык спектакля – Галіна Дзягілева, музычнае суправаджэнне Марыі Кучынскай.

Спектаклі праходзяць у зале бібліятэкі імя А. Міцкевіча Культурнага цэнтра касцёла Св. Сымона і Св. Алены. Дзіцячыя пастаноўкі пачынаюцца а 15-й гадзіне, дарослыя – а 19-й. Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: 331-75-53.

Красавік

6 – Шупенька Генадзь Серафімавіч (1936, Мядзельскі р-н – 2010), крытык, літаратуразнаўца, перакладчык, даследчык творчасці І. Мележа, Я. Брыля, Я. Скрыгана, Т. Хадкевіча, П. Місько, І. Пташнікава, А. Кудраўца, Ф. Янкоўскага, У. Калесніка і інш. – 80 гадоў з дня нараджэння.

7 – Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі (Мінск; 1926), грамадскае аб'яднанне – 90 гадоў з часу стварэння.

7 – Бурцава (па мужу Печнікава) **Зоя Мікалаеўна** (1946, Расія), актрыса, заслужаная артыстка Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

7 – Кагадзееў Аляксей Пятровіч (1926, Украіна – 1997), харавы дырыжор, педагог, народны артыст Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

7 – Свяціцкі (Свяціцкі) Іларыён Сямёнавіч (1876, Украіна – 1956), украінскі філолаг-славіст, мовазнаўца, які ў сваіх працах адлюстравваў гісторыю беларускай культуры і літаратуры, выдаў кнігу «Росквіт культурна-нацыянальнага жыцця Усходняй Беларусі» – першае ў Заходняй Украіне даследаванне беларускай літаратуры – 140 гадоў з дня нараджэння.

8 – Шынкевіч Аляксандр Мікалаевіч (1956, Орша), краязнаўца, даследчык Аршаншчыны – 60 гадоў з дня нараджэння.

9 – «Беларуская справа» (Вільня; выд. да 31.07.1926), газета рэвалюцыйна-дэмакратычнага кірунку Беларускай сялянска-работніцкай грамады (БСРГ); выступала супраць сацыяльнага і нацыянальнага прыгнёту, за амністыю для палітзняволеных, прапагандавала ідэю вызваленчай барацьбы, аддавала ўвагу развіццю беларускай культуры і асветы – 90 гадоў з пачатку выдання.

9 – Цароў Аляксей Андрэевіч (1921, Расія – 1978), беларускі і расійскі акцёр, заслужаны артыст Беларусі (1968) – 95 гадоў з дня нараджэння.

10 – Чыгрын Іван Пятровіч (1931, Слоніцкі р-н – 2006), літаратуразнаўца, крытык, паэт – 85 гадоў з дня нараджэння.

11 – Івонка Сурвіла (Шыманец-Сурвіла); 1936, Стоўбцы), мовазнаўца, мастачка, грамадска-палітычная дзяячка – 80 гадоў з дня нараджэння.

11 – Церабун Уладзімір Васільевіч (1946, Сморгонскі р-н), скульптар, графік, жывапісец, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1976), заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

12 – Іпацій Пацей (свецк. Адам Львовіч; 1541, Брэсцкая вобл. – 1613), царкоўны і дзяржаўны дзеяч ВКЛ, пісьменнік-палеміст, філосаф, багаслоў, адзін з ініцыятараў і арганізатараў Брэсцкай уніі 1596 г. – 475 гадоў з дня нараджэння.

13 – Матулевіч (Матулайціс, Матулявічус) Юрый (Юргіс, Ежы) **Балаяслаў Банавентура** (1871, Літва – 1927), дзеяч Рымска-Каталіцкай Царквы Літвы і Заходняй Беларусі, біскуп віленскі, блажэнны – 145 гадоў з дня нараджэння.

13 – Мінска-Магілёўская архідыяцэзія (Мінская і Магілёўская вобласці; створаная Ватыканам у 1991), адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка Рымска-Каталіцкай Царквы ў Беларусі – 25 гадоў з часу стварэння.

14 – «Мінскі лісток» (Мінск; выд. да лістапада 1902), першая ў Беларусі прыватная грамадска-палітычная і літаратурная газета ліберальна-асветніцкага кірунку – 130 гадоў з пачатку выдання.

15 – Барсток Марыя Мікітаўна (1916, Верхнядзвінскі р-н – 1994), крытык і літаратуразнаўца, даследчык творчасці беларускіх класікаў – 100 гадоў з дня нараджэння.

15 – Гутараў Іван Васільевіч (1906, Мсціслаўскі р-н – 1967), літаратуразнаўца, фалькларыст, член-карэспандэнт НАН Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

16 – Гладкая Валянціна Фёдаруна (1956, Капыльскі р-н), спявачка, стваральніца і мастакі кіраўнік Заслужанага аматарскага фальклорна-этнографічнага ансамбля «Неруш» Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, зборніца фальклору, заслужаны дзеяч культуры Беларусі – 60 гадоў з дня нараджэння.

17 – Язэп Варонка (Іосіф Якаўлевіч); 1891, Гродзенская губ. – 1952), дзеяч нацыянальнага руху, палітычны дзеяч, журналіст, публіцыст – 125 гадоў з дня нараджэння.

Калі агонь заспеў у машыне...

Сёння гаворка пойдзе пра тое, што рабіць у выпадку пажару ў аўтамабілі. Перш за ўсё ў машыне заўсёды павінны быць аптэчка з медыкаментамі, вогнетушыцель і несінтэтычная накідка. Калі аўтамабіль загарэўся, трэба рабіць наступнае:

- спыніце аўтамабіль і выключыце рухавік;
- пастаўце машыну на тормаз і блакіруюце колы;
- выстаўце сігналы на дарогу;
- дапамажыце пацярпелым;
- выклічце медыцынскую і тэхнічную дапамогу, пажарных, міліцыю;
- сачыце, каб не здарылася ўцечкі бензіну: цыгарэта ці нават маленькі каменьчык, што можа выклікаць трэнне, могуць стаць прычынай пажару.

Крыніца агню ў аўтамабілі амаль заўсёды знаходзіцца пад капотам. Прычынай можа быць разрыў трубаправода, які падае бензін, альбо загаранне ў карбюратары ці ў газавым балоне. Першае, што трэба зрабіць, – раз'яднаць кантакты, дастаўшы ключ з замка запальвання.

Калі машына працуе на газе, трэба закрыць два краны, рамешчаныя ў багажніку на баку з палівам. Пасля гэтага трэба накіраваць струмень вогнетушыцеля на крыніцу агню. Калі няма вогнетушыцеля, можна выкарыстоўваць пясок, зямлю, адзенне. Калі ёсць магчымасць, можна кінуць пакет з вадою на ахопленыя полымем часткі аўтамабіля.

Калі пажар закрануў толькі карбюратар, дастаткова ўключыць матор на максімальныя абароты, гэта дапаможа патушыць агонь. Калі ж загарэлася задняя частка машыны, дзе знаходзіцца бензоба, адзінае, што можна зрабіць, – хутка адысці ад машыны. У выпадку, калі ёсць паранення, іх трэба адвесці або аднесці ў бяспечнае месца.

У фільмах часта можна пабачыць сцэны, калі ўзрываецца аўтамабіль, у сапраўднасці ж такое здараецца даволі рэдка. Выбух можна адбыцца, калі бензоба амаль пусты альбо машына працуе на газе.

Вельмі небяспечна, калі загарэцца салон аўтамабіля: агонь хутка распаўсюджваецца па аб'ёму сядзенняў.

Заўсёды памятайце тэлефон службы выратавання – 101.

Вера БУДЗІНАВІЧУС, інспектар ЦРАНС г. Мінска

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 12

Уздоўж: 1. Брамка. 5. Гну. 6. Лета. 6. Слуцк. 8. Ліміт. 10. Ліха. 11. Душы. 14. Мора. 15. Маці. 16. Арфа. 17. Неба. 18. Сонца. 19. Грак. 21. Графа. 23. Грыбнік. 25. Ібіс. 26. Твор. 27. Праграма.

Упоперак: 1. Бусел. 2. Мецца. 3. Лес. 4. Нага. 5. Грот. 8. Лямпа. 9. Марафон. 12. Шпалера. 13. Літаратура. 18. Савік. 19. Глыба. 20. Кніга. 22. «ЛіМ». 24. Два.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

НЯСВІЖ (працяг тэмы). За Слуцкай брамай, на супрацьлеглым беразе Ушы, быў пабудаваны Новы горад (Новае места); у 1625 г. узнікла яшчэ адно прадмесце – «Казімеж», у паўночна-заходнім баку ад Старога горада. У 1625 г. горад зведаў мор, што паспрыяла адкрыццю тут у 1627 г. аптэкі, у 1651 г. мор паўтарыўся. У 1626 г. у прадмесці Новае Места пабудаваная езуіцкая капліца Св. Ізідора. У верасні 1655 г. пад час чарговай маскоўскай навалы (вайна 1654 – 1667 гг.) Нясвіж заняты ўкраінскімі казакамі і маскоўскімі войскамі, але замак аблогу вытрымаў. У 1660 г. горад зноў разбураны, замак выстаяў.

У 1672 г. па фундацыі Радзівілаў заснаваны кляштар дамініканцаў. У 1673 г. у горадзе прыкладна 2,4 тыс. жыхароў, 366 «дымоў». Паводле каралеўскага прывілея ў 1681 г. заснаваны Нясвіжскі кірмаш. Моцна падарпеў Нясвіж ад шведаў пад час Паўночнай вайны (1700 – 1721). Толькі пасля 1726 г. Нясвіжскі замак быў адноўлены і перабудаваны – вакол сценаў узвялі новыя валы. У 1726 – 1736 гг. дзейнічаў чыгуналіцейны завод (спачатку як плавільня

альбо ліцейня), што выпускаў гарматы для арміі Радзівіла. У 1740 – 1791 гг. дзейнічаў прыгонны тэатр. У 1750 – 1791 гг. у горадзе працавала друкарня, дзе выдаваліся падручнікі і мастацкія творы на польскай і лацінскай мовах. М.К. Радзівіл Рыбанька ў 1740-я гг. заклаў мануфактуру шаўковых паясоў (пазней пераведзеная ў Слуцк), у 1747 г. – Нясвіжскі кадэцкі

Слуцкая брама на здымку 1930-х гг.

корпус для прыватнага войска Радзівілаў і школа флорычных афіцэраў (у Альбе), у 1750 г. аднавіў друкарню, у 1750 – 1753 гг. адбудаваў езуіцкі касцёл, у 1752 г. заснаваў дывановую мануфактуру і суконную мануфактуру. З ініцыятывы яго жонкі Францішкі Уршулі пачаў дзейнічаць Нясвіжскі тэатр Радзівілаў з капэлай і балетнай школай. У прадмесці Альба, дзе з канца XVI ст. знаходзілася загарадная рэзідэнцыя Радзівілаў, былі ўзведзеныя мураваны палац «Эрмітаж» ды інш. пабудовы, зробленыя набыражыя каналаў.

У 1764 і 1768 гг. Нясвіж заняты і разрабаваны расійскімі войскамі з-за антырасійскай пазіцыі К.С. Радзівіла Пана Каханку ў час выбараў новага караля і ўдзелу ў Барскай канфедэрацыі (гістарычныя і мастацкія каштоўнасці замка былі канфіскаваныя, бібліятэка – 10 тыс. кніг – у 1772 г. вывезеная ў Пецярбург і паступіла ў Акадэмію навук). У 1773 г. з утварэннем Адукацыйнай камісіі ў Нясвіжы арганізаваная павятовая падакруговая школа. Пад час вайны з Расіяй (1792) горад зноў заняты расійскімі войскамі.

З 1793 г. у складзе Расійскай імперыі, да 1796 г. цэнтр Нясвіжскага павета, пасля заштатны горад Слуцкага павета. У канцы XVIII ст. тут 2,7 тыс. жыхароў, 490 дамоў. У лістападзе

Нясвіжскі замак на малюнку Г. Гумінскага

1812 г. як уладанне Д. Радзівіла, які з атрадам дзейнічаў у складзе войскаў Напалеона, заняты расійскай арміяй, каштоўнасці замка канфіскаваныя: калекцыя медалёў і манетаў адпраўленыя ў Харкаўскі ўніверсітэт, прадметы культу – у Маскву, іншыя старажытнасці – у розныя расійскія музеі і зборы. Пасля паўстання 1830 – 1831 гг. у 1835 г. закрытая дамініканская школа. У 1875 г. адкрытая Нясвіжская настаўніцкая семінарыя (у 1902 г. яе скончыў Якуб Колас). У 1897 г. – 8446 жыхароў.

Толькі ў 1875 г. Радзівілы вярнуліся ў Нясвіж, быў адрамантаваны замак, закладзены парк, які цяпер з'яўляецца помнікам ландшафтнай архітэктуры.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)